

התאמת הגן הפרטי לאורח החיים המודרני

כתבה וצילמה הדס צוק*

הכניסה והגן הקדמי

גן מוצלח נמדד ביכולתו למשוך את בני הבית לשהות ולבלות בו, ובאקלים ים תיכוני מדובר במרבית חודשי השנה. תכנון מושכל, בהתאם לצרכים של בעלי הבית, מאפשר להשיג מטרה זו

תומס צ'רץ', אדריכל הנוף הקליפורני שטבע את חותמו בסגנון הגן האמריקאי המודרני, קרא לספרו "גנים הם עבור אנשים". העיקרון מאחורי דבריו, הוא שתכנון הגן צריך להעשות בהתאם לצרכיו ולאישיותו של בעליו. התכנון אינו סימטרי: אזורי הגן, ה"חדרים", מוגדרים על פי שימושם וסידורם נקבע על פי ההקשרים הפונקציונליים ביניהם. זהו תכנון אורגני, שכל אזור בו הוא איבר (אורגן) הצומח מהגוף המרכזי ומשרת אותו. הגן העוטף את הבית מתוכנן כהארכה של החללים הפנימיים בבית אל המרחב החיצוני, כאשר הצמחייה היא רק אחד ממרכיביו. האזורים מופרדים על-ידי צמחייה או מחיצה בנויה על-פי מידת הפרטיות הרצויה בכל אזור.

קשר ישיר בין הבית והגן, תחושת מרחב ואחידות מתקבלים דרך תכנון מושכל, כאשר שימוש בחומרים ובצבעים המופיעים גם בתוך הבית מחזקים אותם. שימוש בחומרים מקומיים, כמו סלעים וצמחייה, מעצימים את החיבור של הגן לסביבתו. גן מוצלח נמדד ביכולתו למשוך את בני הבית לשהות ולבלות בו, ובאקלים ים תיכוני מדובר במרבית חודשי השנה. כדאי לזכור שתכנון האזורים בהתאם לכיוון השמש יאפשר ניצול טוב שלהם: בבוקר השמש במזרח ובשעות אחה"צ במערב. בצפון כמעט שאין שמש ישירה ובדרום - ברוב שעות היום. בחורף, הרוח והגשם מגיעים בעיקר מכיוון מערב.

הגן הקדמי נועד בעיקר לראווה. הכניסה לחצר היא החלק הראשון שהמבקר רואה בבואו והדבר האחרון שהוא רואה בצאתו. כניסה מושכת ומזמינה מהווה ברכת "ברוכים הבאים", עוד בטרם צלצלו המבקרים בפעמון הדלת. הרושם הראשון המתקבל בכניסה לחצר משפיע פסיכולוגית על המשך ההתרשמות מהבית ומהגן. הכניסה לחצר צריכה להיות מוארת וברורה ולהדגיש את מיקומה של הדלת הקדמית. שביל גישה רחב ונוח להליכה שמוביל אל דלת כניסה, מאפשר בדרך ליהנות מהצמחייה,

> גן קדמי לראווה ושביל רחב ומזמין מוביל לפאטיו כניסה

v חצר קטנה מאפשרת לגלות ערוגות מפתיעות

^ חצר משק מרוצפת בצמוד למטבח מאפשרת בילוי של בני המשפחה

^ הארכת קווי הסלון הביתי אל המרחב החיצוני וטשטוש הגבולות דרך שימוש בריצוף זהה

הגן העוטף את הבית מתוכנן כהארכה של החללים הפנימיים בבית אל המרחב החיצוני, כאשר הצמחיה היא רק אחד ממרכיביו

^ גינת תבלינים

^ פרגולה שמקשרת אזורים בבית

הבית חדר נוסף, פתוח וחיצוני. נוצר מתחם מובדל אך צמוד לבית, הממסגר את מראה הגן ומהווה מקום מפלט שבו שלווה ופרטיות. שפע צמחיה יתרום להצללה, להסתרה ולכיסוי קווים עליונים. כאשר האזור משמש את כל בני המשפחה ניתן לצאת אליו דרך חללים פרטיים יותר בבית. מאזור זה ניתן לצאת למדשאה לרביצה ולמשחק וכן לשביל משני המוליך ל"חדרים" הנוספים.

חצר חדר שינה - אזור לשימוש פרטי ולכן יכול להיות קטן ואינטימי, תחום על-ידי צמחיה או קירות. חזרה על הריצוף שבבית יוצרת אחידות וחיבור בין החלל הפנימי והחיצוני. גוון וסוג החומר יותאם לעוצמת הקרינה במקום. למשל, באזור עם קרינת שמש ישירה כדאי להשתמש בגוונים טבעיים ורכים שמרגיעים את העין ובחומר שאינו מתחמם וניתן לדרוך עליו גם ברגליים יחפות.

חצר המטבח - אזור מרוצף צמוד למטבח משמש כחדר אכילה חיצוני יום-יומי. האזור נוח "מזמין" אם הוא כולל משטח מרוצף רחב דיו לשולחן אוכל מרווח, ומוגן משמש ומרוחות. ניתן ליצור מקומות ישיבה נוספים בעזרת אדנים מוגבהים שתוחמים את אזור האכילה. הצללה ניתן להשיג בעזרת פרגולה שעליה נשען מטפס או יריעות שנפרשות ומתקפלות לפי הצורך. הריצוף יהיה מחומרים שנחו לשטוף. בגן הצמוד נוכל לשתול ירקות ותבלינים בהתאם לגודל השטח ולעוצמת האור.

^ מטבח חיצוני עם פינת אירוח צמודה

מהריצוף ומהמבנה. כדי למזג את הבית עם סביבתו נשתול צמחים בצמוד לבית וחלק ישתרעו לכיוון הרחוב. הפרדה מהשטח הציבורי על-ידי קיר או גדר תיתכן בהתאם למידת הפרטיות הרצויה ושימוש המיועד לגן הקדמי. ספסל ישיבה מוקף בשיחים יכול להוות פינה מוגנת ואינטימית, גם ללא גדר גבוהה בחזית.

תפקיד המשטחים המרוצפים בהגדרת חדרי הגן

משטחים מרוצפים מאריכים את קווי הבניין ומרחיבים את אזור הפעילות של החלל הפנימי הצמוד. משטח מרוצף שקשור אל הבית מרחיב את מסד הבית ויוצר מראה נעים לעין. הריצוף יכול להיות יציקת בטון או מרצפות, מאבן טבעית או תעשייתית, חיפוי של אגרטים קטנים או משטחי עץ (דקים), אותם ניתן לבנות גם בשטח שאינו מפולס. במשטחים שמיועדים לאירוח והעמדה של שולחן וכיסאות נדאג לרצפה ישירה ומפולסת. לקבלת מראה טבעי ניתן לשלב צמחיה נמוכה במרווחים בין אבני הריצוף, בשבילים או במשטחים. חללי משנה מוגדרים על ידי צמחיה ומרכיבים אנכיים אחרים שמגבירים את תחושת הפרטיות, אך לעיתים די במשטח מרוצף על מנת להגדיר "חדר" בגינה. מידת ההסתרה והפרטיות נקבעים לפי אופי וגובה הצמחיה שבסמיכות. בחצר גדולה המשטח, לעיתים, גובל במדשאה.

בחצר קטנה אפשר ליצור גן רב-כיווני שמתגלה בהדרגה: החצר מרוצפת כולה, פרט לגושי צמחיה בערוגות בעלות צורה גיאומטרית פשוטה. כדי לגלות את כל מרכיבי הגן על המבקר לנוע בכיוונים שונים מסביב לערוגות.

"חדרי" הגן והשימושים בהם

סלון חיצוני - אזור מרוצף ומקורה שצמוד לסלון הוא נקודת מפגש בין החלל הפנימי והחיצוני ומיועד לאירוח ואכילה כל השנה. דלתות הזזה רחבות מזכוכית מאפשרות גישה נוחה אל המשטח המרוצף וחלונות זכוכית גדולים מאפשרים צפייה אל הגן מתוך הבית ויצירת קשר ישיר בין הפנים והחוץ. הקירוי מגן מפני שמש וגשם ויוצר פרטיות. פרגולה המחוברת לדופן המבנה יוצרת חלל פתוח חלקית המספק לבני

^ פאטיו מרכזי משמש כחצר מוגנת לדיירי הבית

v משטח יציאה מסלון

שבילי הגן מיועדים ליצור מעבר נוח מהרחוב אל הבית ובין אזורי הגן השונים, ומסלולם קובע לאילו מראות ייחשף המבקר

v אזור משחקים מופרד מאזור האירוח

v פרגולה מרוחקת לרביצה ולהתבודדות

מטבח חיצוני - מאפשר לבשל בסמוך למקום האירוח המרכזי. הציוד הבסיסי הוא משטח עבודה, כיור, מתקן צלייה ותאורה. מנגל בנוי יכלול לפחות שני משטחי עבודה, ומקום לאחסון פחמים. כמו כן נחוצה תאורה מתאימה להארת משטח העבודה ואזור האכילה.

פטיו מרכזי פנימי - חצר פנימית פתוחה לשמים כשחדרי הבית פתוחים אליה. החדרים מוארים ומאווררים טוב יותר. צורת U מאפשרת מבט אל החצר הן מהחללים הפרטיים והן מהציבוריים. דלתות גדולות מאפשרות להרחיב כל חדר אל תוך החצר ובנוחיות רבה ניתן לשנות את ניצול החלל.

פטיו כניסה - ממוקם בכניסה לבית ומהווה חלל ציבורי מזמין ומרגיע. מתאפיין בשטח מרוצף רחב עם אלמנטים מעוצבים כמו אדניות בנויות, מערכת ישיבה נוחה ושבילים שיוצאים לאזורים שונים בחצר.

אזור שירותים - אזור המופרד מאזור הבילוי והאירוח. מאפשר יציאה ישירה מחדר הכביסה למשטח מרוצף המותאם בגודלו למתקן תליית כביסה ולעמידה נוחה. רצוי לרכז באזור השירותים מרכיבים שונים הדורשים גישה וטיפול של אנשי שירותים ואחזקה וליצור מעבר נוח מהשטח הציבורי. אזור זה אידיאלי למיקום מחסן.

אזור משחקים - אזור שעשועים היכול לשמש ילדים ומבוגרים כאחד. כדאי לקחת בחשבון שמבנים כמו בית עץ, ארגז חול או מגלשה יהיו בשימוש תקופה מוגבלת. במקומם ניתן בעתיד לבנות בריכת נוי. בבחירת אזור המשחקים יש לשקול את המרחק הרצוי מאזור האירוח הראשי ואת הצורך בקשר ויזואלי ישיר או בהפרדה בין שני האזורים.

חצר "סוד" - חצר קטנה ואינטימית הממוקמת לרוב רחוק מהבית, מוקפת בצמחיה או באלמנטים מעוצבים לתחושה של פרטיות.

פינת רביצה ("זולה") - פינת ישיבה אלטרנטיבית לאירוח לא פורמלי, אזור מפגש אינטימי הכולל פינת רביצה עם כריות גדולות, ערסל, פינת מנגל, אח עצים או מקום למדורה. הפינה, מופרדת מסביבתה, יכולה להיבנות מתחת עץ רחב נוף או להיות שקועה ותחומה בצמחיה ובקירות תומכים נמוכים.

^ שביל צדדי מקשר בין אזורי הגן

אזור ספא - אזור הכולל בריכת שחייה, ג'קוזי וסאונה מוקפים במשטח מרוצף. המשטח יכול להקיף את הבריכה או להיות לצידה, מחומר עמיד למים ונגד החלקה. ליצירת פרטיות וצל נבנה פרגולה או סוכת מטפסים. אם הבריכה או הג'קוזי מרוחקים מהבית יש לשקול תוספת של מקלחת ושירותים.

אזורי ספורט - מגרש כדורסל, לדוגמה, ייבנה כמשטח עצמאי מרוצף ומפולס באזור המגורים או כניצול משני של אזור החנייה. צריך לזכור שפני השטח צריכים להיות ישרים אך לא חלקים מדי. מדשאה רחבה יכולה לשמש למשחקי כדור אחרים.

בוסתן - גן ביתי ובו עצי פרי, ירקות וצמחי תבלין לתצרוכת ביתית שוטפת. אדמת הבוסתן יכולה להיות חשופה או מחופה. בשטחים מצומצמים, ניתן למשל להקים פרגולת גפנים על גג הבית. פשרות אחרת, היא ניצול צורתם וערכם הגנני של עצי פרי ושילובם בין עצי הנוי. בגינות קטנות אפשר לנצל את שיטת הגידול הישנה ליד קירות (Espalier).

קביעת המסלול בגן

השבילים אחראים על הזרימה והתנועה בגן. שבילי הגן מיועדים ליצור מעבר נוח מהרחוב אל הבית ובין אזורי הגן השונים, ובמסלולם קובעים לאילו מראות ייחשף המבקר. שביל אינו חייב להיות ישר ובמרחק הקצר ביותר, אך עליו להיות רחב דיו, רצוי לשני אנשים, לא חלק מדי ומואר. המעבר דרך סידרה של 'נופים' משתנים בגן יוצר מתח, סקרנות והפתעה שהם המפתח ליצירת גן מוצלח.

התקדמות במסלול שאינו ישר, בין גושי צמחים שונים, יוצרת מקצב הליכה משתנה ומעניין יותר ומאפשרת לגלות פינות חבויות לאורך הצי, מראות שאינם נגלים במבט ראשון. כאשר השביל ישר, תחום בצמחיה או בשדרת עצים, רצוי להציב בקצהו נקודת מוקד, כמו מבנה או קישוט שבה ייעצר המבט. לשביל בקווים ישרים מראה פורמלי ולשביל בעל קווים מעוגלים צורה טבעית יותר. שביל שמסלולו מקביל לקיר הבית יהיה במרחק שיאפשר הליכה בטוחה מבלי להיתקל במתקנים הבולטים ממנו. כמו כן, יש למנוע ממי הגשם המתנקזים מהגג להרטיב את ההולך בשביל.

למדרון מתאים שביל מפותל ליצירת מסלול הליכה נוח בעל שיפוע מתון. שביל בנוי מחומרים מחלחים הוא "ידידותי" לסביבה ומאפשר למי הגשמים להיספג באדמת הגן. השביל יכול להיות עשוי מחומר אחד או שילוב של חומרים שונים: בטון, אבן טבעית או תעשייתית, מרצפות, חצץ, חלוקי נחל או קורות עץ.

במידה והשביל מסתעף, צריך להיות ברור מהו השביל הראשי ומהו המשני. השביל המשני יהיה צר יותר או בנוי מחומרים פשוטים יותר. לדוגמה, אם השביל הראשי מרוצף באבן טבעית, השביל המשני יהיה חצץ או חלוקי נחל או "אבני קפיצה". דוגמת השביל תהיה עדינה כדי שהמבטים לא יוסטו ממראות הגן כלפי השביל עצמו. ❖

* הדס צוק, אגרנומית ומתכננת גנים, hadas@tsook.net

v נקודת מוקד בקצה צירי מבט והליכה

v פינת אש כמדורת השבט

v פרגולה מטשטשת את הקווים האנכיים ומדגישה קווים אופקיים

